

Florentina Sâmihăian
Sofia Dobra
Monica Halaszi
Anca Davidoiu-Roman
Horia Corcheș

Limba și literatura română

Clasa a VIII-a

Deșteaptă-te, române!

Versuri: Andrei Mureșanu

Muzica: Anton Pann

Deșteaptă-te, române, din somnul cel de moarte,
În care te-adânciră barbarii de tirani!
Acum ori niciodată croiește-ți altă soarte,
La care să se-nchine și cruzii tăi dușmani!

Acum ori niciodată să dăm dovezi la lume
Că-n aste mâni mai curge un sânge de roman,
Și că-n a noastre piepturi păstrăm cu fală-un nume
Triumfător în lupte, un nume de Traian!

Priviți, mărețe umbre, Mihai, Ștefan, Corvine,
Româna națiune, ai voștri strănepoți,
Cu brațele armate, cu focul vostru-n vine,
„Viață-n libertate ori moarte!” strigă toți.

Preoți, cu crucea-n frunte! căci oastea e creștină,
Deviza-i libertate și scopul ei preasfânt.
Murim mai bine-n luptă, cu glorie deplină,
Decât să fim sclavi iarăși în vechiul nost' pământ!

Instrucțiuni de utilizare a manualului digital

Varianta digitală a manualului este similară cu cea tipărită, având în plus **170** de AMII, activități multimedia interactive de învățare, cu rolul de a spori valoarea cognitivă.

Activitățile multimedia interactive de învățare sunt de trei feluri, simbolizate pe parcursul manualului astfel:

 activitate de ascultare activă și de observare dirijată a unei imagini semnificative

 activitate animată, filmuleț sau scurtă animație

 activitate interactivă, de tip exercițiu sau joc, în urma căreia elevul are feedback imediat

Alte butoane folosite în varianta digitală:

 Butonul **CUPRINS**

 Mod de afișare **2 pagini (tip carte)**

 Butonul **ECRAN COMPLET**

 Mod de afișare **pagina lată (pagina sub pagină)**

 Mod de afișare **digital responsive**

 Mod de afișare **comutare automată**

 Butonul **NOTIȚE**

 Secțiunea **AJUTOR**

 Navigare către pagina precedentă

 Navigare către pagina următoare

Ne-am propus să scriem un manual deopotrivă prietenos și serios, cu ajutorul căruia elevii să înțeleagă că a ști să comunice (adică să asculte, să vorbească, să citească și să scrie) înseamnă să poată descoperi o seamă de lucruri interesante despre lume și despre ei înșiși, dar și să fie performanți la orice disciplină școlară. Am dorit ca acest manual să le stârnească elevilor curiozitatea, să le dezvolte gândirea critică, creativitatea și sensibilitatea pentru frumos. Am încercat să creăm punți între școală și viață, astfel încât tinerii să descopere un sens în ceea ce învață și să-și asume această experiență de cunoaștere.

Structura manualului: Un pasionant

Structura unității de învățare: O abordare

Lectură	Interculturalitate	Comunicare orală
<ul style="list-style-type: none"> texte de bază literare semnate de Mihai Eminescu, Lucian Blaga, Nichita Stănescu, Victor Ion Popa, Angela Baciuc, Mihail Sadoveanu, Ray Bradbury; texte de bază nonliterare texte auxiliare diverse, având atât autori români, cât și străini (<i>Noi pagini – alte idei</i>) 	<ul style="list-style-type: none"> teme propuse în programă proiecte 	<ul style="list-style-type: none"> strategii de ascultare activă și de producere a textelor orale

Structura lecției: Un parcurs de învățare

Metode complementare de evaluare utilizate: portofoliul, proiectul, observarea

Pentru început	Explorare	Repere
 <p>Secvență care valorifică acele cunoștințe ale elevilor pe care se pot construi noile achiziții, urmărind în același timp să stimuleze interesul elevilor pentru temele abordate</p>	 <p>Rubrică în care se discută textele sau se rezolvă exerciții de familiarizare cu tema, bazate pe învățarea prin descoperire</p>	 <p>Secvență care propune o sinteză teoretică a celor descoperite în <i>Explorare</i></p>

Prin tema *Reflecții asupra lumii*, propusă de programa de limba și literatură română pentru clasa a VIII-a, manualul încheie traseul de cunoaștere început în clasa a V-a, cu instrumentele specifice disciplinei limba și literatură română. Astfel, am ales o abordare interogativă, stimulând interesul elevilor pentru a căuta răspunsuri la întrebări precum *Unde găsim frumusețea?*, *Cum sunt ceilalți?*, *Cum descoperim lumea?*, *Unde găsim adevărul?*, pentru ca în final să le oferim acestora ocazia să privească în viitor și să-și imagineze *Încotro se îndreaptă lumea?*.

traseu de cunoaștere, în 5 unități de învățare

integrată a temelor, din perspectiva celor 5 domenii de conținut

Limbă română

- noțiuni de vocabular, fonetică, morfosintaxă, sintaxa frazei

Redactare

- etape și strategii de redactare a diferitelor tipuri de texte

Recapitulare

- folosirea în contexte noi a achizițiilor dobândite în unitatea de învățare

Evaluare

- teste la final de unitate
- metode complementare (portofoliu, proiect, observare sistematică a activității și a comportamentului elevilor, investigație, autoevaluare)

coerent și eficient, în 7 pași didactici

sistematică a activității și a comportamentului elevilor, investigația, autoevaluarea

Aplicații

Secvență care propune numeroase situații de exersare, asigurând transferul noilor achiziții în contexte cât mai diverse

Interpretare

Secvență din cadrul lecțiilor de lectură în care se discută semnificațiile textului

Provocări

Secvență care inițiază dialoguri interdisciplinare și punți spre realitate, solicitându-le elevilor gândirea critică și creativă

Evaluare/Autoevaluare/Portofoliu

Secvențe ce propun criterii de evaluare și sarcini de redactare relevante pentru urmărirea progresului în învățare al elevilor

Unitatea I

Unde găsim frumusețea?

1.1, 1.2, 1.4, 1.5, 2.1, 2.2, 2.3, 2.4, 3.1, 3.2, 3.3, 3.4, 4.1, 4.2, 4.3, 4.4, 5.1

Unitatea II

Cum sunt ceilalți?

1.4, 1.5, 2.1, 2.2, 2.4, 3.1, 3.3, 3.4, 4.1, 4.2, 4.4, 4.5, 5.1

Unitatea III

Cum descoperim lumea?

1.2, 1.3, 1.4, 1.5, 2.1, 2.2, 2.3, 2.4, 3.1, 3.2, 3.3, 4.2, 4.4, 4.5

Unitatea IV

Unde găsim adevărul?

1.3, 1.4, 2.1, 2.2, 2.4, 3.2, 3.3, 4.1, 4.3, 4.4, 5.1

Unitatea V

Încotro se îndreaptă lumea?

1.1, 1.2, 2.1, 2.3, 3.1, 3.4, 4.1, 4.2, 4.5, 5.2

Lectură

- L1. Textul liric. Versificația. Frumusețea naturii
O, rămâi... de Mihai Eminescu / 10
- L2. Limbajul figurat. Aliterația / 12
- L3. Semnificațiile textului / 13
- L4. Textul liric. Frumusețea umană
Izvorul nopții de Lucian Blaga / 14
- L5. Figurile de stil. Hiperbola / 16
- L6. Semnificațiile textului / 17
- L7. Textul liric. Frumusețea artei
Lecția de citire de Nichita Stănescu / 18
- L8. Semnificațiile textului / 20
- L9. Compararea textelor sub aspectul conținutului și al structurii / 21
- L10. Noi pagini – alte idei *O pasăre înaltă* de Dan Coman / 22

Recapitulare și evaluare 48-50

- L1. Textul dramatic *Take, Ianke și Cadâr* de Victor Ion Popa / 52
- L2. Textul dramatic. Structuri textuale / 58
- L3. Timpul, spațiul, acțiunea, personajele / 60
- L4. Semnificațiile textului / 63
- L5. Textul nonliterar. Cronica de spectacol
Omenescul personajelor de Ștefan Popa / 65
- L6. Noi pagini – alte idei
Nathan Înteleptul (fragment) de Gotthold Ephraim Lessing / 68

Recapitulare și evaluare 94-96

- L1. Textul literar, dincolo de clasificări
În Țara-Obiectelor-cu-Suflet de Angela Baciu / 98
- L2. Lumea ficțională / 101
- L3. Combinarea structurilor textuale / 103
- L4. Semnificațiile textului / 105
- L5. Textul discontinuu / 106
- L6. Noi pagini – alte idei
Pescărușul Jonathan Livingston (fragmente) de Richard Bach / 107

Recapitulare și evaluare 128-130

- L1. Textul epic
Iapa lui Vodă de Mihail Sadoveanu / 132
- L2. Textul epic. Structuri textuale / 136
- L3. Naratorii și personajele. Antiteza / 138
- L4. Semnificațiile textului / 140
- L5. Textul multimodal. *Reclama* / 142
- L6. Noi pagini – alte idei
Hainele cele noi ale împăratului (fragment) de Hans Christian Andersen / 144

Recapitulare și evaluare 160-162

- L1. Textul epic
Fahrenheit 451 de Ray Bradbury / 164
- L2. Textul epic de mare întindere / 170
- L3. Structuri textuale / 172
- L4. Personajele. Conflictul / 174
- L5. Semnificațiile textului / 176
- L6. Textul nonliterar. Textul de opinie *Când vei fi adult, e posibil să nu ai loc de muncă* după Yuval Noah Harari / 178
- L7. Noi pagini – alte idei *Prima lecție de geometrie* (fragmente) de Ov.S. Crohmălniceanu / 181

Recapitulare și evaluare 200-202

Interculturalitate/
Proiect

- L11. Valori culturale românești în lume / 24

- L7. Relații culturale constructive. Noi și ceilalți / 70

- Proiect de grup.
Limbi inventate / 109

- Proiect de grup.
Realizarea unei reclame / 146

- L8. Modele comportamentale în textele literaturii universale / 183

Comunicare orală	Limba română	Redactare
<p>L12. Strategii de ascultare activă / 26</p>	<p>L13. Categoriile semantice (actualizare) / 28 L14. Derivarea. Compunerea (actualizare) / 31 L15. Conversiunea. Familia de cuvinte / 34 L16. Împrumuturile / 36 L17. Registrele limbii / 38 L18. Fonetica / 40 L19. Organizarea coerentă a textului. Anafora / 42</p>	<p>L20. Etapele scrierii. Integrarea feedbackului / 44 L21. Rolul elementelor grafice în prezentarea unui text / 46</p>
<p>L8. Atitudini comunicative / 72</p>	<p>L9. Construcțiile active. Construcțiile pasive cu verbul <i>a fi</i> / 74 L10. Predicatul (actualizare) / 76 L11. Construcțiile cu pronume reflexive / 78 L12. Construcțiile impersonale / 80 L13. Subiectul (actualizare) / 82 L14. Construcțiile incidente / 84 L15. Fraza. Coordonarea / 86 L16. Fraza. Subordonarea / 88 L17. Enunțuri eliptice. Norme de punctuație / 90</p>	<p>L18. Cronica de film. Redactarea de mână și computerizată. Etica redactării: originalitatea / 92</p>
<p>L7. Textul argumentativ / 110</p>	<p>L8. Atributul. Apoziția / 112 L9. Atributiva / 115 L10. Complementul direct / 117 L11. Completiva directă / 118 L12. Complementul indirect / 120 L13. Completiva indirectă / 121 L14. Complementul prepozițional / 123 L15. Completiva prepozițională / 124</p>	<p>L16. Tipare textuale de structurare a ideilor: comparație, analogie / 126</p>
<p>L7. Comportamente nonverbale și paraverbale cu efect persuasiv / 147</p>	<p>L8. Circumstanțialul de loc / 149 L9. Circumstanțiala de loc / 150 L10. Circumstanțialul de timp / 152 L11. Circumstanțiala de timp / 153 L12. Circumstanțialul de mod / 155 L13. Circumstanțiala de mod / 156</p>	<p>L14. Tipare textuale de structurare a ideilor: pro-contra / 158</p>
<p>L9. Argumentare și persuasiune / 186</p>	<p>L10. Circumstanțialul de cauză / 188 L11. Circumstanțiala de cauză / 189 L12. Circumstanțialul de scop / 191 L13. Circumstanțiala de scop / 192 L14. Construcții concesive / 194 L15. Construcții condiționale / 196</p>	<p>L16. Modalități de exprimare a preferințelor și a opiniilor / 198</p>

Competențe generale și specifice

1. Participarea la interacțiuni verbale în diverse situații de comunicare prin receptarea și producerea textului oral

- 1.1. Exprimarea unui punct de vedere propriu privind reprezentarea aceleiași teme în texte diferite, în vederea evaluării informațiilor, a intențiilor de comunicare și a atitudinilor comunicative
- 1.2. Prezentarea documentată a unei teme/a unui punct de vedere, citând sursele de informare, într-un text de tip argumentativ/în texte de diferite tipuri (de tip descriptiv, explicativ etc.)
- 1.3. Realizarea unei prezentări orale multimodale în fața unui public, corelând elementele verbale, paraverbale și nonverbale în cadrul unor strategii de argumentare
- 1.4. Participarea activă la dezbateri simple, formulând puncte de vedere și/sau continuând ideile celorlalți, exprimând un punct de vedere față de opiniile expuse de interlocutor(i)
- 1.5. Corectarea comportamentelor și a atitudinilor comunicative ineficiente sau inadecvate în activități de comunicare

2. Receptarea textului scris de diverse tipuri

- 2.1. Evaluarea informațiilor și a intențiilor de comunicare din texte literare, nonliterare, continue, discontinue și multimodale
- 2.2. Compararea a cel puțin două texte sub aspectul temei, al ideilor și al structurii
- 2.3. Argumentarea punctelor de vedere pe marginea a două sau mai multe texte de diverse tipuri, având în vedere posibilitatea unor interpretări multiple
- 2.4. Aplicarea constantă a unor strategii de corectare a comportamentelor și a atitudinilor de lectură

3. Redactarea textului scris de diverse tipuri

- 3.1. Redactarea unui text complex, în care să își exprime puncte de vedere argumentate, pe diverse teme sau cu referire la diverse texte citite
- 3.2. Redactarea, individual și/sau în echipă, a unor texte pentru a fi prezentate în fața unui public sau/și pentru a fi publicate
- 3.3. Aplicarea constantă a normelor privind etica redactării pentru crearea unor texte originale
- 3.4. Exersarea constantă în activitățile de redactare a strategiilor de corectare a comportamentelor și a atitudinilor ineficiente sau inadecvate

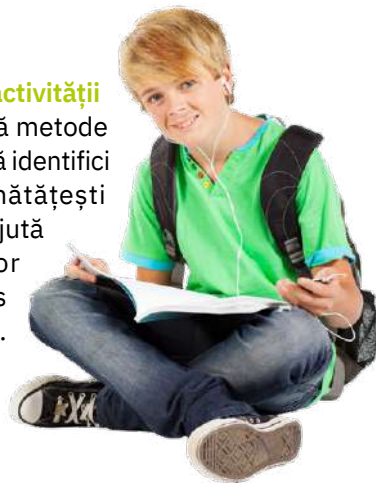
4. Utilizarea corectă, adecvată și eficientă a limbii în procesul comunicării orale și scrise

- 4.1. Folosirea achizițiilor privind structuri morfosintactice complexe ale limbii române literare, pentru înțelegere corectă și exprimare nuanțată a intențiilor comunicative
- 4.2. Aplicarea achizițiilor lingvistice pentru înțelegerea și producerea unor texte diverse
- 4.3. Analizarea elementelor de dinamică a limbii, prin utilizarea achizițiilor de sintaxă, morfologie, fonetică, lexic și semantică prin raportare la limbile moderne
- 4.4. Valorificarea relației dintre normă, abateră și uz în adecvarea strategiilor individuale de comunicare
- 4.5. Dezvoltarea gândirii logice și analogice (analiză, sinteză, generalizare și abstractizare), prin utilizarea deprinderilor de comunicare corectă în limba română literară, în procesul de învățare pe tot parcursul vieții

5. Exprimarea identității lingvistice și culturale proprii în context național și internațional

- 5.1. Exprimarea unui punct de vedere față de valori ale culturii naționale sau ale unei alte culturi, identificate în cărțile citite
- 5.2. Argumentarea unui punct de vedere privitor la elemente specifice ale culturii naționale și ale culturii altor popoare

Portofoliul și observarea sistematică a activității și a comportamentului elevilor sunt două metode complementare de evaluare, care te ajută să identifici aspectele pe care trebuie să le îmbunătățești pentru a-ți dezvolta competențele ce te ajută să comunici corect, clar și convingător și să devii un bun cititor. Găsești mai jos sugestii pentru cum poți folosi portofoliul. Despre felul în care profesorul îți va oferi feedback pe baza observării sistematice a activității și a comportamentului tău, citește explicațiile de la pagina 207.

Portofoliul este o mapă, un dosar, un biblioraft sau chiar o cutie în care incluzi lucrările pe care le-ai realizat, astfel încât să-l poți folosi când ai nevoie și să-l poți revizui. Este un fel de „carte de vizită” a ta, prin care poți demonstra ce ai lucrat pe parcursul unui an școlar și în ce măsură ai făcut progrese.

Timpul de realizare

Vei realiza lucrările indicate în manual la rubrica *Portofoliu* pe parcursul întregului an școlar.

Modalitatea de realizare

Portofoliul tău este bine să aibă următoarea structură:

- o pagină cu numele tău, clasa și școala în care înveți;
- un scurt text în care să justifici alcătuirea portofoliului, mai precis: perioada de realizare, ce tipuri de lucrări conține, cum te-ai gândit să le organizezi (cronologic, în ordinea în care le-ai elaborat, în funcție de domeniul disciplinei – redactare, limbă, lectură, interculturalitate etc.), cum vor fi evaluate etc.;
- un cuprins cu lucrările din portofoliu pe care îl vei actualiza în funcție de lucrările incluse pe parcurs;
- lucrările propriu-zise;
- un grafic al revizuirilor portofoliului, făcute pe baza discuțiilor cu profesorul tău, însoțite de observații cu privire la ceea ce ai învățat sau ai schimbat ulterior în lucrările tale etc.;
- o scurtă autoevaluare a portofoliului, cu estimarea calificativului pe care l-ai putea primi, pe baza completării grilei de evaluare propuse mai jos.

CRITERII	Da	Nu	Parțial
Portofoliul meu conține piese variate.			
Piesele sunt realizate pe întreaga perioadă stabilită pentru evaluare.			
Lucrările sunt originale.			
Exprimarea este clară, convingătoare și corectă.			
Așezarea în pagină este corectă, am folosit desene și culori pentru a sublinia anumite idei.			
Scrișul este citeț și frumos.			
Se vede un progres de la prima piesă până la ultima piesă.			

Evaluarea portofoliului

Este important să realizezi tu însuși/însăși o evaluare a portofoliului tău, pe baza criteriilor propuse mai sus.

Evaluarea finală se va face de către profesor pe o perioadă pe care o veți stabili împreună, feedbackul acestuia putând fi inclus în materiile din portofoliu.

Unitatea I

Unde găsim frumusețea?

Lectură

Textul liric. Versificația • Figurile de stil. Aliterația • Hiperbola • Compararea textelor sub aspectul conținutului și al structurii

Interculturalitate

Valori culturale românești în lume

Comunicare orală

Strategii de ascultare activă

Limbă română

Categorii semantice (actualizare) • Derivarea. Compunerea (actualizare) • Conversiunea. Familia de cuvinte • Împrumuturile • Registrele limbii • Scrierea și pronunțarea cuvintelor de origine străină • Organizarea coerentă a textului. Anafora

Redactare

Etapile scrierii. Integrarea feedbackului • Rolul elementelor grafice în prezentarea unui text

Recapitulare

Evaluare

Lecția 1. Textul liric. Versificația. Frumusețea naturii

Pentru început

1. Ce loc frumos din natură îți amintește de copilărie? Ce crezi că îți dădea frumusețe?
2. Ce stări sau emoții îți produce tabloul de mai jos?

Nicolae Grigorescu
(1838-1907),
În pădure

3. Ascultă poezia alăturată în lectura profesorului tău.

Mihai Eminescu (1850-1889)

A fost considerat cel mai mare poet român; a scris și proză și teatru, fiind și un redutabil ziarist, ce s-a remarcat prin activitatea sa dintre 1877 și 1883 la ziarul *Timpul* din București, alături de Ioan Slavici și I.L. Caragiale. După debutul poetic la 16 ani, începe în anul 1870 colaborarea la *Convorbiri literare*, revista grupării „Junimea”, conduse de Titu Maiorescu,

care se va îngriji de unicul volum de versuri al poetului apărut în timpul vieții sale, în 1883.

Poezia *O, rămâi...*, publicată în revista *Convorbiri literare* la 1 februarie 1879, evidențiază relația om-natură în raport cu trecerea timpului.

Text de bază

O, rămâi...

de Mihai Eminescu

„O, rămâi, rămâi la mine,
Te iubesc atât de mult!
Ale tale doruri toate
Numai eu știu să le-ascult;

În al umbrei întuneric
Te asemăn unui prinț,
Ce se uit-adânc în ape
Cu ochi negri și cuminți;

Și prin vuietul de valuri,
Prin mișcarea naltei ierbi,
Eu te fac s-auzi în taină
Mersul cârdului de cerbi;

Eu te văd răpit de farmec
Cum îngâni cu glas domol,
În a apei strălucire
Întinzând piciorul gol

Și privind în luna plină
La văpaia de pe lacuri,
Anii tăi se par ca clipe,
Clipe dulci se par ca veacuri.”

Astfel zise lin pădurea,
Bolți asupra-mi clătinând;
Șuieram l-a ei chemare
Ș-am ieșit în câmp râzând.

Astăzi chiar de m-aș întoarce
A-nțelege n-o mai pot...
Unde ești, copilărie,
Cu pădurea ta cu tot?

Impresii după prima lectură

1. Ce stare ți-a produs lectura poeziei?
2. Care dintre imaginile poetice ți-a plăcut cel mai mult? Justifică-ți alegerea.
3. De care alte poezii eminesciene ți-a amintit textul?
4. Precizează prin ce se aseamănă *O, rămâi...* și tabloul de la rubrica *Pentru început*.

Structura poeziei și caracteristicile textului liric. Versificația

Explorare

1. Identifică vocile ficționale din *O, rămâi...*. În câte fragmente ai putea împărți textul, în raport cu prezența acestora? Indică strofele asociate fiecărei voci.
2. Care ar putea fi cuvintele-cheie ale secvențelor identificate la exercițiul 1?
3. Cui îi este adresat monologul pădurii? Menționează rolul interjecției care deschide textul și al verbului la imperativ care urmează.
4. Precizează care este momentul din copilărie rememorat de adult în a doua parte a textului.
5. Care cuvinte și categorii gramaticale din ultimele două strofe evidențiază posterioritatea reflecțiilor adultului asupra momentului identificat la exercițiul precedent? Ce exprimă aceste reflecții?
6. Ce schimbări apar cu privire la spațiu în strofele finale? Indică motivul pentru care copilul iese de sub *bolțile* protectoare ale pădurii.
7. Motivează că *O, rămâi...* este un text liric, precizând sentimentele exprimate în fiecare parte a poeziei și care sunt mărcile lexico-gramaticale ale subiectivității.
8. Menționează tipul de strofă și măsura ultimelor patru versuri din poezie.
9. Ce fel de rimă are poezia *O, rămâi...*? Ce alte tipuri de rimă cunoști?

Repere

Textul liric exprimă în special stări, emoții, sentimente, dar și idei, aspirații, fiind caracterizat de subiectivitate, pentru că autorul imaginează un univers ce reprezintă percepțiile sale asupra lumii.

Vocea care enunță discursul poetic nu este a autorului ca persoană cu existență reală, ci reprezintă o construcție ficțională ce ilustrează diferite ipostaze umane (copilul, îndrăgostitul, admiratorul naturii, geniul, revoltatul etc.), putând lua și înfățișare obiectuală. Marca lexico-gramaticală cea mai puternică prin care se exprimă subiectivitatea este persoana I, singular. Subiectivitatea poate fi redată și prin celelalte persoane, prin interjecții, prin exclamații și interogații care nu așteaptă răspuns, prin verbe și substantive ce exprimă trăiri, aprecieri.

Versificația sau **prozodia** se referă la regulile de construcție a poeziei.

Textele în versuri pot fi lirice, epice sau dramatice.

Versul este un rând dintr-o poezie, sfârșit cu un spațiu gol.

Strofa este o grupare de versuri în număr variabil, despărțită de alte asemenea unități printr-un rând alb, numit **blanc**. Tipurile de strofe mai des întâlnite sunt distihul, terțina și catrenul.

Măsura reprezintă numărul de silabe dintr-un vers. Aceasta poate fi constantă sau poate varia în cursul unei poezii. Poate fi scurtă (5-6, 7-8 silabe), medie (9-11 silabe) sau lungă (12-18 silabe).

Rima constă în potrivirea sunetelor de la sfârșit de vers, începând cu ultima vocală accentuată. Tipurile de rimă din catren sunt: **împerecheată** (a a b b), **încrucșată** (a b a b), **îmbrățișată** (a b b a), **monorimă** (a a a a), **semirimă** (a b c b). Există și rimă imperfectă, când se potrivesc numai vocalele accentuate de la sfârșit de vers, consoanele fiind diferite (*creștet – veșted*).

Aplicații

1. Care este însușirea comună a pădurii din poezia *O, rămâi...* și din versurile de mai jos?

„Aș vrea să văd acuma natala mea vâlcioară
Scăldată în cristalul pârâului de-argint,
Să văd ce eu atâta iubeam odinioară:
A codrului tenebră, poetic labirint.”

Mihai Eminescu, *Din străinătate*
2. În lirica eminesciană, pădurea este mereu asociată cu un element acvatic. Compară formele în care apare apa în *O, rămâi...* și în strofele de la exercițiile 1 și 2, precizând prin ce se deosebesc acestea.

„— Hai în codrul cu verdeață,
Und-izvoare plâng în vale,
Stânca stă să se prăvale
În prăpastia măreață.”

Mihai Eminescu, *Floare albastră*
3. Precizează tipul de rimă din versurile de la exercițiile 1, 2 și de mai jos.

„La mijloc de codru des
Toate păsările ies,
Din huceag de aluniș
La voiosul luminiș.”

Mihai Eminescu,
La mijloc de codru...
4. Stabilește măsura versurilor de la exercițiile 2 și 3.

Provocări

Poezia *O, rămâi...* este un monolog al pădurii către un copil, care, ajuns la maturitate, își amintește acest episod din existența sa. Crezi că textul are și caracteristici ale textelor dramatice sau epice? Motivează-ți răspunsul.

Lecția 2. Limbajul figurat. Aliterația

Explorare

1. Care este rolul ghilimelelor din text? Ce stări afective dezvăluie chemarea pădurii personificate?
2. Selectează, din poezia *O, rămâi...*, epitetele referitoare la copil și la pădure, precizând tipurile acestora și ce sugerează fiecare.
3. În versurile de mai jos, Mihai Eminescu utilizează trei cuvinte din câmpul lexical al termenului *timp*. Precizează-le. Ce semnificație crezi că au comparațiile în care sunt folosite aceste cuvinte?
„Anii tăi se par ca clipe, / Clipe dulci se par ca veacuri.”
4. Identifică metafora din versurile date. Ce sugerează?
„Și privind în luna plină / La văpaia de pe lacuri...”
5. Selectează repetițiile din text. Comentează-o pe prima.
6. Repetiția și ritmul sunt des întâlnite în viața obișnuită: în bătăile inimii, în respirație, în sunetele pentru nevăzătorii de la stop, în aranjarea rondurilor de flori sau a arborilor pe străzi și în livezi. În textul literar, repetiția nu constă doar în reluarea cuvintelor, ci și a sunetelor.

Indică ce consoană se repetă în versul următor, arătând ce sugerează: „Și prin vuietul de valuri”.

7. În ce poziție din cuvânt se repetă consoana în versul de la exercițiul precedent?
8. Precizează ce consoane se repetă în exemplele de mai jos și din ce fel de text face parte fiecare.
  - „Mugur, mugur, mugurel, / Mugur, mugurel, / Ia fă-te mai măricel!” • Făt-Frumos i-a tăiat capul balaurului.
  - „Prea bun, prea ca la țară!” • Șapte șerpi șerpuiesc șerpuitor spre șesuri.

Claude Monet
(1840-1926),
Nuferi

9. Ce consoane se repetă cel mai des în rima poeziei *O, rămâi...*? Ce îți sugerează?

Repere

Personificarea este figura de stil prin care se atribuie însușiri omenești unor ființe necuvântătoare, unor lucruri, unor fenomene ale naturii. Apare prin combinarea substantivului cu un verb care indică o acțiune omenească sau un adjectiv ce arată o însușire umană și prin punerea substantivului la cazul vocativ.

Epitetul constă în determinarea unui substantiv sau a unui verb prin cuvinte ce evidențiază însușiri deosebite ale obiectului sau ale acțiunii. Poate fi adjectiv, adverb sau substantiv (nume de metale și pietre prețioase, materii).

Comparația exprimă un raport de asemănare între două persoane, obiecte sau acțiuni, cu scopul de a evidenția unul dintre termeni. Între cei doi termeni se află cuvinte de legătură (*ca, precum, cât, la fel ca* etc.).

Metafora este figura de stil prin care se trece de la semnificația obișnuită a unui cuvânt la o altă semnificație, pe baza unei comparații subînțelese. Metaforele pot fi explicite, când termenul la care se referă este amintit în text, sau implicite, când termenul la care se referă nu apare în text.

Repetiția constă în reluarea de două sau de mai multe ori a aceluiași sunet, cuvânt sau grup de cuvinte.

- Aliterația** este figura de stil care constă în repetarea unei consoane sau a unui grup de consoane în succesiunea apropiată a cel puțin două cuvinte pentru a crea un efect imitativ sau expresiv. De obicei, consoana este plasată la începutul cuvintelor. Aliterația este folosită în poezie, dar se întâlnește și în reclame, în exercițiile de dicție, în cântece, în numele unor personaje.

Figurile de stil se pot combina între ele într-un text literar, oferindu-i expresivitate și sensuri multiple.

Aplicații

Identifică aliterațiile din versurile de mai jos, menționând ce crezi că sugerează în fiecare caz.

a. „Trece-un cârd de corbi iernatici prin văzduh croncănitori.”

Vasile Alecsandri, *Sfârșit de toamnă*

b. „Vâjâind ca vijelia și ca plesnetul de ploaie”

Mihai Eminescu, *Scrisoarea III*

c. „Ce alb, ce negru de alb,
câte stele în stele și stele lângă stele în alb
și vine vârtejul și vine vântul și vine
suflare de aer
și ne suflă și smulge...”

Nichita Stănescu, *Ce alb, ce negru de alb*

Provocări

Repetiția este o figură de stil care poate amplifica sau diversifica o idee. Crezi că folosirea sa într-un text poate fi sau nu supărătoare? Cum o dozează scriitorii? Exemplifică-ți părerea cu un fragment dintr-o poezie eminesciană.

Lecția 3. Semnificațiile textului

Interpretare

1. În ultimele două versuri ale poeziei *O, rămâi...*, vârsta fericită a copilăriei este asociată cu pădurea. Ce reprezintă acest spațiu pentru copil: putere, vechime, protecție, altceva? Justifică-ți alegerea.
2. Numește elementele vegetale și animale din tabloul de natură descris în text. Ce caracteristici au acestea?
3. Peisajul surprinde atât planul terestru, cât și planul astral, în a cincea strofă a poeziei. Ce semnificație dai reunirii lor într-o singură imagine?
4. Atât pădurea, cât și copilăria sunt stâns legate de creștere. Prin ce crezi că se diferențiază creșterea, în cele două cazuri amintite?
5. Chemarea pădurii are accente ce îi exprimă dragostea, evidențiate de repetiția din primul vers și de superlativul din al doilea vers. Acest lucru este subliniat în text și de repetiția de trei ori a pronumelui personal *eu*. Lucrați în perechi. Identificați aspectele pe care pădurea consideră că numai ea i le poate dărua copilului și menționați o semnificație pe care acestea o au.
6. Descrie portretul pe care pădurea îl face copilului. Ce semnifică asemănarea acestuia cu un prinț?
7. Recitește strofa a treia și precizează ce taină îi dezvăluie copilului pădurea devenită un fel de inițiat, de persoană cunoscătoare a unui domeniu ce are și secrete.
8. **Ghid de învățare.** Lucrați în grupe de câte 4-5 elevi. Stabiliți elevul care va fi raportorul grupei. Urmăriți animația din varianta digitală a manualului. Fiecare elev din grupă răspunde la cerințele din fișa de mai jos. Discutați împreună soluțiile. Apoi, raportorul va nota explicațiile cu care elevii din grupă sunt de acord și le va prezenta oral în fața clasei.

Explicați:

- de ce pădurea în chemarea ei își declară afecțiunea față de copil și de ce peisajul devine paradiziac;
- care este legătura dintre eternitatea naturii și spiritualitatea umană;
- ce influență are vraja pădurii asupra copilului.

9. Pădurea atotștiutoare și protectoare încearcă să împiedice ieșirea tânărului din vârsta fericită a copilăriei. Cum ți se pare chemarea ei, prin care vrea să-și mențină influența asupra lui: ispititoare, măgulitoare,

vicleană, disperată, ocrotitoare, altfel? Justifică-ți alegerea.

10. În strofa a patra, copilul poate fi asemănat cu Narcis, care își admiră imaginea din oglinda apei. Ce descoperă el în această imagine și ce ar putea rosti?

Michelangelo Merisi da Caravaggio
(1571-1610), *Narcis*

11. Răsfângerea luminii lunii în apă, văzută metaforic drept „văpaia de pe lacuri”, îi dezvăluie copilului un aspect nevăzut al lumii, posibilitatea de unire a cosmosului și a divinului cu umanul, la fel întâmplându-se și în poezia *Fiind băiet păduri cutreieram...*, în care apar „sclipiri pe cer, văpaie preste ape”. Ce crezi că se întâmplă în acel moment, în privința curgerii timpului?
12. Din ce motiv crezi că adolescentul se îndepărtează de pădure?
13. Caută într-un dicționar sensurile verbului *a șuiera*. Cu ce sens este folosit în penultima strofă a poeziei?
14. Ce simbolizează câmpul evocat în *O, rămâi...* și ce se întâmplă atunci când copilul iese în el răsând?
15. De ce adultul mărturisește că, și întors la pădure, nu o mai poate înțelege? Cum crezi că sunt oamenii care, în ciuda vârstei, preferă să nu se despartă de copilul din ei?

Portofoliu

Tu cu cine ai dialoga, peste ani, când ți-ai aminti de copilăria ta? Poate fi o persoană, un element al naturii, un obiect etc. Redactează un text de minimum 100 de cuvinte în care să-ți imaginezi acest dialog.

Lecția 4. Textul liric. Frumusețea umană

Pentru început

1. Crezi că frumusețea umană ține doar de aspectul fizic? Ce altceva te poate impresiona la o persoană, pentru a o considera un om frumos?
2. Ce ți se pare mai atrăgător în portretul de mai jos?

Nicolae Tonitza (1886-1940), *Portret de tânără*

3. Ascultă poezia alăturată în lectura profesorului tău.

Lucian Blaga (1895-1961)

Poet, filozof, dramaturg și traducător, este una dintre personalitățile reprezentative ale culturii române din secolul al XX-lea.

A publicat volume de versuri, tratate de filozofie, texte dramatice, proză autobiografică în *Hronicul și cântecul vârstelor* și *Luntrea lui Caron*.

Poezia *Izvorul nopții* face parte din volumul de debut, *Poemele luminii* (1919).

Text de bază

Izvorul nopții

de Lucian Blaga

Frumoaso,
 ți-s ochii-așa de negri încât seara
 când stau culcat cu capu-n poala ta
 îmi pare
 că ochii tăi, adâncii, sunt izvorul
 din care tainic curge noaptea peste văi
 și peste munți și peste șesuri,
 acoperind pământul
 c-o mare de-ntunerice.
 Așa-s de negri ochii tăi,
 lumina mea.

Impresii după prima lectură

1. Ce ți-a plăcut cel mai mult în poezie?
2. La ce te-ai gândit când ai ascultat textul?
3. De ce ai fost surprins? Ce stare ți-a produs lectura?
4. Ascultă piesa muzicală *Izvorul nopții* de Florin Bogardo, inspirată de poezia lui Lucian Blaga. Menționează modificările făcute de compozitor în text. De ce crezi că a procedat așa?
5. Ce dans crezi că ar fi potrivit pentru poezia *Izvorul nopții*: balet, dans contemporan, vals, tangou, salsa, altceva?
6. Ce ți se pare că au în comun poezia *Izvorul nopții* și tabloul din stânga?
7. Unii poeți consideră că arta lor se apropie de muzică, de dans sau de artele plastice. Ești de acord cu aceste apropieri? Justifică-ți răspunsul, folosind și citatele de mai jos.
  - „Dacă proza este mers, poezia înseamnă dans.” (Paul Valéry)
  - „Poezia viitorului nu va fi decât muzică și imagine.” (Alexandru Macedonski)

Structura textului poetic. Cuvintele-cheie și versificația

Explorare

1. Poezia este construită ca o adresare către ființa iubită. Identifică, în text, substantivele care indică această adresare.

2. Analizează structura textului, având în vedere locul unde sunt plasate cele două substantive identificate la exercițiul 1. Alege dintre variantele de mai jos, justificându-ți opțiunea.
  - a. Textul are simetrie pentru a sugera două tipuri de frumusețe umană, fizică și morală.
  - b. Textul are în primul enunț substantivul la început pentru a sugera că frumusețea fizică este cea remarcată prima dată, întrucât este exterioară, iar în al doilea enunț are substantivul la sfârșit, pentru că frumusețea morală este interioară și se descoperă ulterior.
3. Ce adjective însoțesc substantivul *ochi*, apărut de trei ori în text? Menționează la ce grad de comparație sunt adjectivele respective și ce exprimă acestea.
4. Ce crezi că înseamnă expresia „lumina mea”, având în vedere că ochii ei sunt „așa de negri”? Ce rol are adjectivul pronominal posesiv?

5. Consideri că îndrăgostitul este mai atras de frumusețea fizică sau de misterul interior al persoanei iubite? Justifică-ți răspunsul cu un vers din text.
6. De ce crezi că în primul vers al poeziei apare un substantiv și nu un adjectiv? Alege dintre variantele de mai jos sau propune alta. Se folosește un substantiv pentru:
  - a. a preciza ființa căreia i se adresează mărturisirea;
  - b. a contura de la început o trăsătură deosebită a iubitei;
  - c. a accentua ideea că o calitate a persoanei poate fi echivalată cu persoana însăși;
  - d. a evidenția ce îl atrage la ființa iubită.
7. **Investigație.** Formați trei grupe: una a artiștilor, una a gânditorilor și una a detectivilor. Fiecare grupă primește setul de întrebări corespunzător, de mai jos. Discutați și notați pe un poster răspunsurile. Un reprezentant al grupei va prezenta concluziile voastre în fața clasei și profesorul va sintetiza soluțiile fiecărei grupe.

Grupa artiștilor	Grupa gânditorilor	Grupa detectivilor
<ul style="list-style-type: none"> • Poezia are muzicalitate, chiar dacă nu are rimă? Explicăți. • Care sunt cuvintele/îmbinările de cuvinte care ies în evidență prin dispunerea în pagină? Unde sunt plasate acestea? • Ce imagini vizuale ați reținut? 	<ul style="list-style-type: none"> • Ce sentiment dominant apare în text? • Care sunt cuvintele-cheie ale textului? Care credeți că este cel mai semnificativ vers/sunt cele mai semnificative versuri? • Care este cea mai importantă idee pe care ați reținut-o după ce ați citit poezia? Formulați-o. 	<ul style="list-style-type: none"> • Cui îi aparține vocea ficțională din poezie? • Indicați mărcile lexico-gramaticale ce exprimă subiectivitatea. • Care credeți că ar putea fi trăsăturile celui care rostește discursul liric? Ce fel de om întruchipează?

Repere

Identificarea **cuvintelor-cheie** este importantă pentru a ajunge la înțelegerea textului poetic. Acestea reprezintă elemente repetate în text sau asupra cărora se concentrează discursul liric.

Pentru a înțelege o poezie, un cititor poate pleca de la identificarea vocii ficționale din text și de la ceea ce reprezintă contextul, adică de la ce „se vede” și „se aude” când citește textul, stabilind locul, momentul și ceea ce evidențiază textul (cuvinte-cheie, așezare în pagină, idei). Detaliile dintr-un text pot avea mai multe înțelesuri, în funcție de ceea ce reține fiecare cititor, de asocierile pe care le face, de propriile cunoștințe, experiențe și lecturi.

În **poezia modernă**, versificația este mult mai liberă de constrângeri față de poezia din epocile anterioare, scriitorii exprimându-și gândurile sau trăirile cât mai apropiat de ritmul propriei reflecții, al înregistrării percepțiilor sau stărilor. Poeziile sunt puse în pagină altfel, versurile putând să fie scrise la început cu literă mică, nu numai cu literă mare și nefiind grupate în strofe sau având strofe cu alcătuire diversă. Apar noi tipuri de versuri:

- **versurile albe**, care păstrează ritmul și măsura, dar nu au rimă;
- **versurile libere**, care renunță la ritm și rimă și au măsură variabilă.

Aplicații

1. Lucrați în perechi. Discutați pentru a stabili care este tema poeziei *Izvorul nopții*. Puteți alege dintre variantele următoare, justificându-vă opțiunea: **a.** cunoașterea; **b.** frumusețea; **c.** iubirea; **d.** natura.
2. Poezia *Izvorul nopții* are versuri albe sau libere? Justifică-ți răspunsul.
3. Poezia nu are versurile grupate în strofe. Crezi că aceasta îți ușurează sau îți îngreunează lectura? Motivează-ți răspunsul.
4. Selectează, din text, termenii care aparțin câmpului lexical al cuvântului *întuneric*.

Lecția 5. Figurile de stil. Hiperbola

Explorare

1. Ce element din portretul iubitei este evidențiat în poezia *Izvorul nopții* de Lucian Blaga?
2. Asociază fiecărui element din prima coloană, referitor la ochii iubitei, figura de stil prin care este evidențiat.

• „așa de negri”	• metaforă
• „izvorul”	• epitet
• „tainic”	• epitet cromatic
3. La ce se referă fiecare dintre figurile de stil de mai sus? Ce trăsătură a iubitei pune în valoare fiecare? Poți alege dintre următoarele variante: **a.** capacitatea de a transforma întregul univers al îndrăgostitului; **b.** frumusețea chipului; **c.** misterul frumuseții umane; **d.** profunzimea interioară.
4. Ce sugerează alăturarea unor forme de relief diferite în enumerația din versurile: „din care tainic curge noaptea peste văi / și peste munți și peste șesuri”?
5. În percepția subiectivă a îndrăgostitului, ochii iubitei acoperă pământul „c-o mare de-ntuneric”. Cum îți se pare această imagine: apăsătoare, banală, exagerată, originală sau altfel? Justifică-ți alegerea.
6. Care crezi că este scopul utilizării exagerării de mai sus în poezie? Ce figură de stil este combinată cu această exagerare?
7. Ai folosit vreodată în limbajul cotidian expresii care exprimă o exagerare? Dă două exemple.

Repere

Enumerația este figura de stil realizată pe baza înșiririi mai multor termeni de același fel (substantive, adjective, verbe etc.), pentru a atrage atenția asupra aspectelor descrise, pentru a accentua ideea exprimată sau pentru a detalia imaginea prezentată.

Hiperbola este o figură de stil care constă în exagerarea intenționată a însușirilor unei ființe sau a caracteristicilor unui obiect, a desfășurării unei întâmplări, cu scopul de a-l impresiona pe cititor.

Prin hiperbolă, trăsăturile pot fi mărite sau micșorate în mod exagerat. Această figură de stil apare atât în vorbirea curentă, în expresii precum „arde de nerăbdare”, „frumoasă foc”, cât și în limbajul poetic.

Hiperbola este construită întotdeauna prin combinarea cu alte figuri de stil: epitete, comparații, metafore etc.

Aplicații

1. Indică tipul de superlativ folosit pentru descrierea ochilor în expresia „așa de negri”. Ce sugerează acest tip de evidențiere? Poți alege una sau mai multe dintre variantele următoare:
  - a. fascinația îndrăgostitului;
  - b. intensitatea trăirii îndrăgostitului;
  - c. percepția subiectivă a îndrăgostitului;
  - d. unicitatea ochilor iubitei.
2. Ce semnificație dai hiperbolei din poezie?
3. Lucrați în perechi. Identificați hiperbolele și enumerațiile din versurile de mai jos. Precizați figurile de stil care ajută la realizarea hiperbolei, în fiecare caz.
4. Construiește două enunțuri în care să incluzi câte o hiperbolă pentru a arăta că ai multe teme de făcut și că nu ți-ai văzut un prieten de mult timp.

- a. fascinația îndrăgostitului;
- b. intensitatea trăirii îndrăgostitului;
- c. percepția subiectivă a îndrăgostitului;
- d. unicitatea ochilor iubitei.

2. Ce semnificație dai hiperbolei din poezie?
3. Lucrați în perechi. Identificați hiperbolele și enumerațiile din versurile de mai jos. Precizați figurile de stil care ajută la realizarea hiperbolei, în fiecare caz.

- a. „Sălbatecul vodă e-n zale și fier
Și zalele-i zuruie crunte,
Gigantică poartă-o cupolă pe frunte
Și vorba-i e tunet, răsuflatul ger,
Iar barda-i din stânga ajunge la cer
Și vodă-i un munte.”

George Coșbuc, *Pașa Hassan*

- b. „Ai pământ și ape multe, [...] Crapii-n ele-s cât berbecii,
În pomi piersici cât dovlecii,
Pepenii de zahăr roșu,
În grâu spicul cât cocoșu.”

Tudor Arghezi, *Mamă țară*

Provocări

Privește cele două picturi și rezolvă apoi cerințele.

- a. Descrie jungla din pictura lui Henri Rousseau, folosind două hiperbole.
- b. Descrie chipul fetei din portretul realizat de Ernst Ludwig Kirchner, folosind o hiperbolă. Se aseamănă prin ceva cu poezia *Izvorul nopții*?

Ernst Ludwig Kirchner (1880-1938), *Frânzi în fața scaunului sculptat*

Henri Rousseau (1844-1910), *Femeie plimbându-se într-o pădure exotică*

Lecția 6. Semnificațiile textului

Interpretare

- Poezia *Izvorul nopții* de Lucian Blaga se caracterizează prin concizia ideilor și prin simplitatea formei. Crezi că aceste trăsături se opun sau nu exprimării unor idei profunde? Explică.
- Ochiul, dincolo de a fi un organ al percepției vizuale, simbolizează și lumina spirituală. În ce măsură crezi că poezia evidențiază acest aspect? Poți revedea răspunsurile pe care le-ai dat la exercițiul 5 de la pagina 16, rubrica *Explorare*.
- Metafora *adâncii* este izolată prin virgule de restul enunțului, fiind echivalentă ca sens cu substantivul *ochi*. Precizează ce parte de vorbire este cuvântul *adâncii* în acest context. Identifică în poezie elementul natural care stă la baza comparației subînțelese ce a generat metafora.
- Ce semnifică metafora ochilor-izvor? Ce înțeles dai, în acest context, *noptii* care curge tainic din acest izvor și care acoperă întreg pământul? Poți alege dintre variantele de mai jos sau poți propune alta.
  - Iubita se identifică, în percepția îndrăgostitului, cu natura sau cu întreg universul.
  - Iubirea poate deveni lumina călăuzitoare în viață.
  - Îndrăgostitul vede totul prin ochii iubitei.
  - Natura și universul întreg par a se naște din ochii iubitei.
- Cum interpretezi faptul că „noaptea” din ochii iubitei curge „tainic”? Alege dintre variantele de mai jos sau propune alta.
Iubirea este:
  - ceva ce nu poate fi perceput de ceilalți;
  - o minune a lumii dezvăluită omului de divinitate;
  - un secret al celor doi îndrăgostiți;
  - un mister la care doar îndrăgostitul are acces.
- Este iubirea ceva ce poate fi complet înțeles sau este un mister imposibil de descifrat? Argumentează, folosind un exemplu din poezia *Izvorul nopții*.
- Care ți se pare cea mai potrivită semnificație de ansamblu a poeziei *Izvorul nopții* de Lucian Blaga? Alege dintre variantele propuse sau formulează o interpretare proprie.
  - Iubirea este un sentiment atât de puternic, încât poate schimba percepțiile despre lume ale celui îndrăgostit.
  - Frumusețea adevărată nu este cea care se vede, ci aceea care se lasă descoperită, dincolo de aparențe, în mintea și în sufletul unui om.
  - Iubirea înseamnă cunoaștere a lumii.
  - Frumusețea iubirii constă în comunicarea profundă dintre îndrăgostiți.
- Îți amintește poezia de alte texte pe care le-ai citit? Dacă da, ce elemente te-au determinat să faci această conexiune?
- Care dintre picturile de mai jos ți se pare mai apropiată de imaginea iubitei din poezia *Izvorul nopții* de Lucian Blaga? Justifică-ți răspunsul.

Nicolae Tonitza
(1886-1940),
Femeie în interior

Didier Lourenço
(n. 1968),
Chip și albastru

Provocări

Poezia poate fi transpusă și în alte limbaje artistice. Tu ce limbaj artistic ai alege: grafică, pictură, sculptură, dans, muzică, pantomimă, teatru, film, altceva? În funcție de răspunsurile elevilor din clasă, grupați-vă și realizați o interpretare creativă a poeziei *Izvorul nopții* de Lucian Blaga.

Lecția 7. Textul liric. Frumusețea artei

Pentru început

1. Numește artele ilustrate de imaginile de mai jos. Care dintre acestea te atrage cel mai mult? De ce?

2. Care este cea de a șaptea artă?
3. Crezi că arta cuvântului se poate învăța sau nu?
4. Ascultă poezia alăturată în lectura profesorului tău.

Nichita Stănescu (1933-1983)

Nichita Stănescu este unul dintre poeții de excepție ai secolului al XX-lea, aparținând generației anilor '60. A debutat editorial cu volumul *Sensul iubirii* (1960), urmat de volume precum *O viziune a sentimentelor* (1964), *11 elegii* (1966), *Necuvintele* (1969), *În dulcele stil clasic* (1970), *Epica magna* (1978), *Noduri și semne* (1982).

A primit numeroase premii în România și în străinătate. A scris și o carte pentru copii împreună cu bunul său prieten, poetul Gheorghe Tomozei, intitulată *Carte de citire, carte de iubire*.

Poezia *Lecție de citire* face parte din volumul *Măreția frigului* (1972).

Text de bază

Lecția de citire

de Nichita Stănescu

Scriere este totul.
Peștele e literă
în alfabetul mării.
O frază sunt păsările-n zbor.

Totul e scriere.
Totul este de citit.
Piatra poate fi citită, –
iar norii ne spun o poveste.

Triste, muncite alfabete,
înșiruind istorii vaste.
Chiar mâna mea ascunde-n sine
uitata scriere a unui imn¹.

Stau singur și în gânduri, Doamne,
iar gândurile litere îmi sunt.
Încerc să recompun o frază
dar timpul meu preschimbă scrisul.

O, de-aș putea să te citesc,
O, de-aș putea să deslușesc
aceste stranii alfabete...

¹ *imn* (s. n.) – poezie lirică închinată unei personalități, unei idei mărețe, unui sentiment nobil; poate fi și un cântec solemn de laudă a unei divinități sau care devine simbolul unui stat.

Impresii după prima lectură

1. Poezia *Lecția de citire* ți-a amintit de ceva trăit de tine? Dacă da, de ce anume?
2. Există enunțuri care ți se par de neînțeles?
3. Formulează o întrebare despre poezie pe care să i-o pui profesorului tău.

Limbajul poetic și versificația

Explorare

1. A cui crezi că ar putea fi vocea ficțională din poezie: a unui pictor, a unui scriitor, a unui om religios, a unui om obișnuit? Alege dintre variantele date sau propune alta, justificându-ți preferința.
2. Cui crezi că i se adresează cel care „vorbește”? Care este temerea celui care rostește discursul poetic?

- Din ce elemente se compune lumea imaginată în text? Cum ți se pare acest univers față de cel real?
- Menționează cuvintele care au câte trei apariții în text. Ce legătură ai putea stabili între acestea?
- Precizează câte strofe are textul și cum se numesc aceste tipuri de strofe după numărul de versuri. Prin ce se evidențiază ultima strofă față de celelalte?
- Stabilește măsura versurilor din strofa a doua și spune ce observi în privința rimei. Motivează dacă versurile sunt albe sau libere.
- Lucrați în perechi. Notați pe o foaie mărcile lexico-gramaticale prin care este exprimată subiectivitatea în poezie, precizând și sentimentele descoperite în text.

Repere

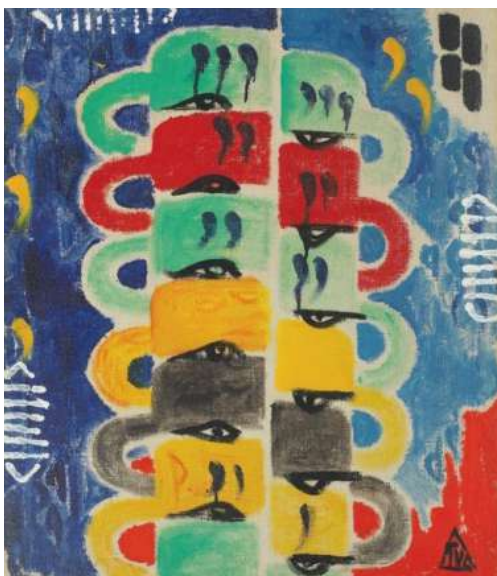
La sfârșitul secolului al XIX-lea și în secolul al XX-lea, toate artele au trecut prin modificări radicale, abordând teme noi și înnoind mijloacele artistice de exprimare. De asemenea, s-a renunțat la regulile tradiționale, considerate constrângătoare, creându-se opere profund originale.

În ceea ce privește literatura, textul liric este scris mai ales în versuri, dar și în proză, accentuându-se subiectivitatea. Textul poetic suportă mai multe schimbări, astfel:

- se renunță la regulile clasice de prozodie;
- se folosește limbajul obișnuit în locul exprimării căutate;
- se descompun imaginile în elemente care funcționează singure, încât nu mai seamănă cu realitatea și devin misterioase, consecința la nivelul limbajului fiind o încifrare;
- sub influența concepțiilor moderne din artele plastice, se trece de la exprimarea sonorităților armonioase la valorificarea grafică a punerii textului în pagină; se pune în valoare, de exemplu, caligrama, care este o poezie sub forma unui desen ce reprezintă tema textului.

Aplicații

- Identifică, în poezia *Leția de citire*, cuvinte din câmpul lexical al literaturii.
- Definește alfabetul și precizează care ar putea fi sensul din text al acestui cuvânt.
- + Câte alfabete cunoști? În ce limbi știi că se folosesc?
- Lucrați în grupe de câte 4-5 elevi. Priviți pictura de mai jos. Discutați și stabiliți ce reprezintă. Comparați interpretările grupelor. De ce credeți că sunt diferite?
- Ar putea fi vorba de un „alfabet” nou, ca în poezia lui Nichita Stănescu?
- Predicție.** Cel care a făcut cunoscută caligrama a fost poetul francez Guillaume Apollinaire. Privește caligrama sa intitulată *Femeia cu pălărie* și fă o predicție asupra conținutului versurilor din desen. Vei afla dacă ai ghicit ascultând traducerea textului din varianta digitală a manualului.

Ion Ţuculescu
(1910-1962),
Deplasare

Provocări

Scrive o caligramă despre unul dintre elementele cadrului din poezia *Leția de citire*: peștele, pasărea, piatra. Cu lucrările obținute de toți elevii din clasă, un coleg va realiza o microexpoziție. Faceți un tur al galeriei, fiecare elev lipind un sticker pe caligrama preferată. Selectați cele mai apreciate trei lucrări. Câștigătorii le vor prezenta în fața clasei, din *scaunul autorului*.

Lecția 8. Semnificațiile textului

Interpretare

1. Privește cele trei imagini de mai jos, care ilustrează aspecte din realitatea actuală. Spune dacă descoperi în aceste elemente prezente în poezia lui Nichita Stănescu.

Automobil inscripționat

Căsătorie

Obiect decorativ

2. Identifică, în poezia *Lecția de citire*, metaforele asociate peștelui și păsărilor. Pe baza căror asemănări au apărut aceste metafore și ce semnificație le dai? Pentru a răspunde la întrebare, poți observa cu atenție alfabetul grecesc din activitatea multimedia asociată exercițiului 3 de la pagina 19, rubrica *Aplicații*.

3. În opoziție cu peștele și păsările, ființe vii, piatra reprezintă mineralul, ce înseamnă duritate și permanență, fiindcă de-a lungul timpului nu se schimbă. Ce sens ar putea avea, din această perspectivă, versul „Piatra poate fi citită”? Poți consulta informațiile din varianta digitală a manualului sau te poți informa despre ce simbolizează, în mod obișnuit, peștele, pasărea și piatra.

4. Prin ce figură de stil sunt prezentați norii? Ce crezi că simbolizează ei, raportându-te la plutirea lor și la faptul că le spun oamenilor „o poveste”?

5. Indică epitetele din strofa a treia a poeziei *Lecția de citire*, menționând câte o semnificație a acestora.

6. Explică felul în care se prezintă în poezie relația dintre literatură și viață. Alege dintre variantele de mai jos sau propune altele.

a. Transpunerea sunetelor în litere ce alcătuiesc cuvinte și apoi fraze înseamnă transformarea cuvântului într-o realitate cu viață proprie, opera literară desprinzându-se de creatorul ei.

b. Literatura ca artă aparține realității, chiar dacă este imaginată de scriitor, întrucât gândurile sale devin „litere”, adică opere, volume concrete.

c. Cuvântul nu are o durată limitată, fiindcă prin lectură trece în existența celui care l-a citit, tinzând astfel spre eternitate, ca universul.

d. Arta care nu este mărginită de timp este mai durabilă decât piatra.

7. În penultima strofă din *Lecția de citire*, este înfățișat procesul complicat de creație. Artistul nu prezintă în opera sa realitatea așa cum este receptată prin simțuri, ci creează o imagine personală, subiectivă a

lumii, care devine un univers propriu, existent doar în spirit. Identifică, în strofa indicată, repetiția și cuvintele derivate care sugerează această idee, analizându-le semnificația.

8. Compară procesul de creație a poeziei cu imaginea alăturată, intitulată de pictor *Acesta nu este un măr*, explicându-i titlul.

9. Ai învățat la educație plastică despre importanța punctului de fugă în stabilirea perspectivei. Acesta este un punct fix de observație, proiectat pe linia orizontului, creând un câmp vizual de forma unui con, încât în plan bidimensional se dă impresia spațiului tridimensional. Privirea creatorului devine punctul de fugă care concentrează, reordonează și transformă realitatea în planul ideii. Care sunt fragmentele din penultima strofă care dovedesc acest lucru?

René Magritte (1898-1967), *Acesta nu este un măr*, din ciclul *Trădarea imaginilor* (1964)

10. Versurile „Scriere este totul.” și „Totul e scriere. / Totul este de citit.” exprimă încercarea creatorului de a înțelege lumea în care trăiește, extrem de diversă și cu semnificații multiple, pentru ca în acest fel să o transpună în opera sa. Cum crezi că este lumea poeziei: o copie a realului sau o recompunere, o inventare a lui din ceea ce este mai important pentru artist?

11. Ce sens dai invocării divinității?

12. Interjecția repetată în ultima strofă este aceeași ca interjecția aflată la începutul poeziei *O, rămâi...*. Ce sentimente transmite folosirea acesteia în ambele poezii?

13. Ce exprimă verbele la modul condițional-optativ din ultima strofă?

14. Explică titlul poeziei.

Lecția 9. Compararea textelor sub aspectul conținutului și al structurii

Explorare

1. Ce aspecte crezi că pot fi avute în vedere când compari două sau mai multe texte?
2. **Investigație.** Lucrați în grupe de câte 4-5 elevi. Grupele vor primi sarcini diferite, conform graficului de mai jos. Pentru a rezolva cerințele, recitiți poeziile

studiate în cursul acestei unități, verificând de fiecare dată dacă afirmațiile făcute de voi sunt confirmate de aspecte din textele analizate. Realizați un poster cu răspunsurile voastre. Observațiile făcute trebuie să urmărească în paralel cele trei texte, ca în modelul dat.

Cele trei texte au în comun apariția unui element acvatic din natură: marea în poeziile lui Lucian Blaga și Nichita Stănescu și lacul în cea a lui Mihai Eminescu. Acestea sunt diferite prin dimensiune, sugerând hiperbolic lumea în ansamblu, în primele două texte, și doar reflectarea imaginii ei în spațiul restrâns al lacului, în textul eminescian.

Grupa 1	Grupa 2	Grupa 3
<ul style="list-style-type: none"> • Precizați tipul de frumusețe la care se referă fiecare poezie. • Identificați elementele comune și diferite ale temelor celor trei poezii, raportându-vă la câmpurile lexicale. • Comparați vocile ficționale din cele trei texte, pentru a stabili ipostaza umană pe care o reprezintă fiecare. Notați asemănările și deosebirile dintre aceste înfățișări. • Menționați prin ce se aseamănă și prin ce se deosebesc ideile, trăirile, sentimentele, stările transmise de fiecare text. 	<ul style="list-style-type: none"> • Comparați elementele de versificație din cele trei poezii, precizând în ce măsură respectă normele tradiționale de prozodie. • Alegeți textul care vi se pare cel mai muzical. Justificați-vă opțiunea. • Menționați cum sunt grupate versurile în pagină, pentru fiecare dintre cele trei texte. Care credeți că este poezia cea mai inovatoare în această privință? • În care dintre cele trei poezii relația formă-conținut vi se pare că este cea mai potrivită? 	<ul style="list-style-type: none"> • Comparați figurile de stil din fiecare poezie, stabilind care predomină în fiecare text. • Precizați care figuri de stil vi se par mai importante, menționând ce evidențiază acestea în fiecare text: idei, sentimente, caracteristici ale ființelor sau ale naturii etc. • Menționați ce tip de imagini artistice (vizuale, auditive, olfactive, tactile, motorii) apar în fiecare poezie, indicându-le rolul. • Alegeți textul în care figurile de stil și imaginile artistice v-au atras atenția mai mult. Indicați prin ce v-au impresionat: concretețe, originalitate, capacitate de abstractizare etc.

3. Un elev sau o pereche din fiecare grupă va prezenta concluziile în fața clasei.

Repere

Compararea a două sau mai multe texte se realizează prin identificarea asemănărilor și a deosebirilor dintre acestea, care trebuie prezentate în paralel. Pentru a răspunde la o astfel de cerință se recomandă:

- identificarea criteriilor după care se stabilesc asemănările și deosebirile dintre texte;
- analiza și compararea aspectelor ce țin de conținut: idei, sentimente, temă, ipostaza umană din perspectiva căreia este enunțat discursul, câmpuri lexicale;
- analiza și compararea aspectelor ce țin de forma textului: organizare și dispunere în pagină a versurilor, sonoritate a textului (ritm, rimă, măsură, aliterații etc.), figuri de stil, imagini artistice.

Aplicații

Lucrați în grupe de câte 4-5 elevi. Realizați o diagramă Venn cu trei cercuri, în care să notați asemănările în partea comună și, în părțile libere, deosebirile dintre cele trei texte de bază studiate în cadrul acestei unități. Justificați dacă tema frumuseții apare în toate poeziile.

Portofoliu

Alege poezia care ți-a plăcut cel mai mult dintre cele trei texte de bază studiate în această unitate. Caută o altă poezie a oricărui alt scriitor român care crezi că are o temă asemănătoare. Redactează o compunere în care să compari cele două texte.

Autoevaluare L1-L9

Completează, în caiet, următoarele afirmații:

- Din ceea ce am învățat, cel mai important mi se pare ... .
- Cel mai mult mi-a plăcut activitatea ... .
- Cel mai dificil mi s-a părut ... .

Lecția 10. Noi pagini – alte idei

Ai aflat în prima parte a secțiunii de lectură că frumusețea se poate găsi în natură, în artă, în comportamentul și înfățișarea umană. De asemenea, ai observat că normele de frumusețe s-au schimbat în timp. Frumusețea se poate manifesta însă în orice aspect al vieții cotidiene, așa cum vei observa în textul unui poet contemporan, Dan Coman (n. 1975), care, încă de la debutul cu volumul *Anul cârțiței galbene* (2003), a fost premiat de Uniunea Scriitorilor din România.

+ Citește poezia *O pasăre înaltă* din volumul *Insectarul Coman* (2017) și menționează care sunt cele două planuri ale existenței în care este descoperită frumusețea.

Text auxiliar

pe de o parte, rămâne frumusețea.
o fotografie cu tine la mare
luminând noapte de noapte
fața unui bărbat obosit,
aplecat peste ecran,
îndepărtând în răstimpuri musculița de casă
atrasă și ea de soarele puternic al litoralului
românesc.

frumusețea rămâne o fotografie de vară salvată-n
calculator.

nimic real, o femeie de mărimea unei lăcuste
îndepărtându-se pe nisip.
și o lumină roșcată
ieșind doar pe jumătate din monitor,
înconjurând fruntea ridată,
făcând-o să pară un ghiveci înflorit.

pe de altă parte, viața. soare blând de primăvară
încălzind orașelul din nord. moralitatea,
grija față de cei dragi, cursurile de logică la
cel mai tare liceu.

firi sentimentale, dragoste,
respect și obișnuință. și o pasăre înaltă,
un fel de flamingo tăcut
planând îndelung deasupra celui ce
se întoarce acasă
ca deasupra unui loc părăsit.

Discutarea textului

- Eseul de cinci minute.** Scrie, timp de cinci minute, un text în care să arăți ce te-a impresionat cel mai mult în versurile de mai sus. Dacă dorești, le poți citi colegilor tăi ce ai scris.
- Pe cine reprezintă vocea ficțională care emite discursul?
- Ce este frumusețea pentru bărbatul din poezie și cui i se opune aceasta?
- Poezia are două părți. Indică locuțiunile adverbiale care marchează această structurare a textului, precizând ce semnifică.
- Lucrați în grupe de câte 4-5 elevi. Analizați nivelul sintactic al textului, având în vedere:
  - identificarea și precizarea predicatelor din prima parte a textului;
  - indicarea subiectului din ultimul enunț al primei părți;
  - explicarea lipsei predicatelor din primele două enunțuri din a doua parte a textului.
- Precizează diferența de construcție sintactică dintre prima și a doua parte a textului. Ce explicație îți dai?
- Menționează tipul de vers folosit, explicând absența majusculilor.

8. Fotografia este imaginea unei clipe fericite. Unde este păstrată imaginea și ce sugerează acest lucru?
9. Explică felul în care imaginea clipei trecute de fericire influențează existența ulterioară a „bărbatului obosit”.
10. Ce simbolizează „musculița de casă”? Care este valoarea diminutivului în acest context?
11. Alege, dintre variantele de mai jos, sensul afirmației că musculița este „atrasă și ea de soarele puternic al litoralului / românesc” și justifică-ți opțiunea. Poți propune și o altă interpretare.
  - a. Este o ironie la adresa amintirilor de vacanță.
  - b. Frumusețea fetei atrage și ființele mărunte.
  - c. Musculița este fascinată de lumea virtuală.
  - d. Numai musculița este interesată de viața lui.
12. Menționează la ce se referă cuvintele „nimic real”.
13. Interpretează semnificația figurilor de stil din următoarele fragmente: „femeie de mărimea unei lăcuste” și „fruntea [...] un ghiveci înflorit”.
14. De ce crezi că este păstrată tocmai o fotografie în care ea se îndepărtează pe nisip?
15. Menționează ce anume din existența sa cotidiană reține bărbatul în enumerația din ultima strofă a poeziei.
16. Precizează rolul acestei enumerații în text.
17. Păsările flamingo au o siluetă deosebit de elegantă și un surprinzător penaj roz. Cuplul de flamingo se formează doar pentru un singur sezon, având numai un pui pe care ambii părinți îl îngrijesc atent. După ce puiul crește, părinții se despart definitiv, găsindu-și în sezonul următor un alt partener. Ce crezi că simbolizează, prin prisma informațiilor anterioare, pasărea flamingo din finalul poeziei?
18. Ce semnificație dai ultimelor două versuri din text?
19. Numește sentimentul care domină finalul textului.
20. Dacă te întorci la primul vers, ce interpretare dai acum afirmației „rămâne frumusețea”?

Provocări

Încearcă să creezi și tu o poezie plecând de la cotidian. Scrie pe o foaie patru detalii despre o amintire a ta: un om întâlnit pe stradă, un obiect care ți-a atras atenția, un loc surprinzător, un sentiment care te-a copleșit cândva. Asociază-i o culoare și un sunet. Găsește două lucruri care ți-au plăcut și două care nu ți-au plăcut în momentul pe care ți l-ai amintit. Toate elementele notate pe foaie trebuie să se găsească în poezia ta. Pune-i un titlu. Dacă dorești, o poți citi colegilor tăi din scaunul autorului.

Biblioteci deschise

Pentru a descoperi și alte creații lirice din literatura română și universală, îți recomandăm două volume de poezie.

Volumul *Dublu CD* este o antologie a poeziilor lui Mircea Cărtărescu apărute până în 1998, care propun o perspectivă ironică și lucidă asupra existenței cotidiene. Este o lirică marcată de biografism și scrisă într-un stil degajat, ce combină diferitele varietăți de utilizare concretă a limbii, motiv pentru care a fascinat generațiile tinere.

Poeziile din acest volum al lui Jacques Prévert, scriitor născut la începutul secolului al XX-lea, dar afirmat după Al Doilea Război Mondial, surprind viața cotidiană, prezentând locuri din Paris și exprimând revolta față de literatura tradițională. Lirica lui Prévert este recunoscută pentru apropierea de viața omului obișnuit și pentru oralitatea stilului.

Lecția 11. Valori culturale românești în lume

Pentru început

1. Lucrați în perechi. Alegeți trei personalități românești care au contribuit la dezvoltarea patrimoniului cultural al lumii. Alcătuiți apoi un top trei al acestor personalități, având în vedere opțiunile voastre.
2. Completează, în caiet, tabelul de mai jos, asociind numele personalităților românești date cu domeniul în care s-au afirmat. În cazul în care întâmpini dificultăți, poți apela la profesorul tău. Știi și alte personalități românești din trecut sau contemporane care s-au afirmat pe plan mondial?

Literatură	Arte plastice	Muzică	Teatru	Medicină	Inginerie

Ana Aslan • Martha Bibescu • Constantin Brâncuși
 • Mircea Cărtărescu • Sergiu Celibidache • Liviu Ciulei • Henri Coandă • Hariclea Darclée • Carol Davila • Mircea Eliade • George Enescu • Eugen Ionescu • Elvira Popescu • Traian Vuia

Explorare

Citește informațiile de mai jos, despre două mari personalități culturale românești. Notează apoi, în caiet, aspectele pe care le consideri relevante pentru includerea lor în rândul marilor valori culturale ale umanității.

Constantin Brâncuși

S-a născut în 1876, la Hobița, județul Gorj, într-o familie numeroasă. Pleacă de mic de acasă pentru a urma cursurile Școlii Naționale de Arte și Meserii din București. Prima sa comandă, realizată la 27 de ani, este bustul generalului Carol Davila, care se găsește și astăzi

în curtea Spitalului Militar Central din București. În 1904, pleacă la Paris, unde va lucra o vreme în atelierul marelui sculptor Auguste Rodin, de care se va despărți însă din dorința de a-și găsi propriul drum. În scurt timp, se impune ca unul dintre marii sculptori ai secolului al XX-lea prin opere ca *Rugăciune*, *Sărutul*, *Cumințenia pământului*, *Muza adormită*, *Măiastra*, *Domnișoara Pogany*, aflate azi la loc de cinste în mari muzee ale lumii. Este unul dintre întemeietorii artei moderne. În 1938, finalizează complexul monumental de la Târgu Jiu, dedicat eroilor din Primul Război Mondial, care cuprinde *Masa tăcerii*, *Poarta sărutului* și *Coloana fără sfârșit*. Se stinge din viață la Paris, în 1957. În cadrul Centrului „Georges Pompidou” din Paris se află astăzi un spațiu muzeal care îi este dedicat și în care i s-a reconstituit atelierul.

George Enescu

S-a născut în 1881, la Liveni, județul Botoșani, manifestând din copilărie aplecare spre muzică. La cinci ani, „micul Jurjac”, cum îi spunea familia, a început să studieze vioara cu Eduard Caudella, profesor la Conservatorul din Iași. Își continuă studiile muzicale la Viena și

la Paris. Debutază în calitate de compozitor cu *Poema română* (1898). În 1901 și 1902, compune cele două *Rapsodii române*, creații muzicale moderne în care valorifică filonul folcloric românesc. Admirat de regina Elisabeta, este invitat frecvent la Castelul Peleş ca să execute piese pentru vioară, fiind și un excelent interpret. În perioada interbelică, are turnee în mai multe țări europene și în Statele Unite, unde dirijează mari orchestre. Ca pedagog, îndrumă viitori mari violoniști, precum Yehudi Menuhin și Christian Ferras. Creația sa capitală este opera *Oedip* (1936, Paris), compusă pe libretul scriitorului francez Edmond Fleg, care a reluat mitul antic grecesc. În România, a fost reprezentată prima dată în 1958, cu ocazia primului festival muzical internațional ce poartă numele compozitorului. În 1949, Enescu se stabilește la Paris, unde moare în 1955.

Repere

- Figură centrală în mișcarea artistică modernă, **Constantin Brâncuși** este considerat unul dintre cei mai mari sculptori ai secolului al XX-lea. Creațiile sale inspirate din folclorul românesc au făcut, în arta lumii, trecerea de la reflectarea realității ca o copie fidelă la surprinderea esenței obiectului prezentat.
- Despre activitatea sa muzicală, **George Enescu** spunea: „În lumea muzicii, eu sunt cinci într-unu: compozitor, dirijor, violonist, pianist și profesor. Cel mai mult prețuiesc darul de a compune muzică și niciun muritor nu poate poseda o fericire mai mare...”. Modern în concepție, marele compozitor și-a găsit inspirația, ca și Constantin Brâncuși, în folclorul românesc, așa cum se observă în cele două *Rapsodii române* sau în *Suita nr. 3 pentru orchestră* („Săteasca”).

Aplicații

1. Ascultă, din varianta digitală, un fragment din *Rapsodia română nr. 1* de George Enescu și explică felul în care opera folclorică este transformată în cea cultă, referindu-te la instrumentele folosite, la schimbarea liniei melodice, la repetarea unor motive muzicale.
2. Constantin Brâncuși a creat peste 30 de sculpturi ce prezintă păsări, tema propriu-zisă fiind zborul. Citește fragmentul de mai jos, care înfățișează evoluția concepției artistice brâncușiene.

Măiastra (1912)

„Măiastra pare, privită de aproape, un urciur umplut cu lumină. Prelungirea aripilor și picioarele păsării alcătuiesc o bază îngustă pe care se sprijină trupul cu piept rotund: gâtul și capul au ceva de zburătoare din vremurile de început ale pământului, ceva din fascinanta înfățișare a unui șarpe sau balaur care poate ucide sau da viață cu privirea. Cam așa arată păsările în stilizările¹ de pe unele scoarțe românești. Cam așa arată și în basmele

ce vin din mari vechimi. *Măiastra* nu este o pasăre «în general»: ea este o anume *pasăre*, aceea căreia folclorul românesc i-a dat puteri fermecate. Parcă pentru a sublinia această identitate românească a păsării, în două variante ce datează din 1912 Brâncuși a așezat sculptura pe niște socluri ce reiau jocul de romburi al stâlpilor din cerdac din satele de sub munte. [...]

Artistul se afla în fața unei teme asupra căreia va medita îndelung, întreaga viață: capacitatea materiei inerte, bronz sau piatră, de a sugera ideea, de a cuprinde esența însăși a lumii organice, a vieții. [...] «Nu lucrez păsări, ci zboruri», spunea Brâncuși. [...]

¹ stilizare (s. f.; în artele plastice) – acțiunea de a reproduce un obiect din natură în linii simplificate, esențiale.

Provocări

Mulți români care nu trăiesc în țară s-au afirmat în domeniul cultural divers. Alexandra Nechita, supranumită, în copilărie, „micuța Picasso”, fiindcă la numai opt ani a avut prima expoziție personală, este o pictoriță contemporană, născută în 1985 la Vaslui și stabilită în Statele Unite ale Americii. Caută informații despre creațiile sale, despre activitatea pe care o desfășoară și alcătuiește o prezentare de cel mult o pagină. Dacă dorești, prezintă-o colegilor tăi, din *scaunul autorului*.

Păsările brâncușiene, s-a spus, sunt «versiuni puternic raționalizate ale creaturii naturale». Linii de forță ale unei mișcări mereu verticale, ele sunt – în același timp – făpturi vii care lasă urmele trecerii lor prin văzduh. [...] Este aici o trăsătură fundamentală a culturii românești care se prelungește până la poezia noastră modernă: aspirația spre absolut, contopirea cu legenda sunt în permanență raportate la omul concret; persoana întâi a liricii românești are o valoare precisă, e plasată într-un mediu recognoscibil, abstracțiunea expresiei poetice provine dintr-o sublimare² a peisajului care se umanizează și el.”

Dan Grigorescu, *Album Brâncuși*

Pasărea în văzduh (1940)

3. Precizează, comparând imaginile date, schimbările pe care Constantin Brâncuși le face *Măiestrei* din 1912 până în 1940, când apare varianta *Pasărea în văzduh*, ce pare „un simplu semn grafic, o literă scrisă în aer, figurând înfrângerea gravitației, desprinderea de pământ”, redând ideea de zbor, așa cum arată Dan Grigorescu.
4. Identifică o legătură între poeziile studiate în această unitate și arta lui Constantin Brâncuși și cea a lui George Enescu.
5. Opera lui Constantin Brâncuși influențează și astăzi lumea. De exemplu, în 2016 designul unui hard-disk extern a fost conceput ca un omagiu adus operei artistului român. Filmul SF *Misiune pe Marte* (2000) al regizorului Brian De Palma folosește ca sursă de inspirație una dintre cunoscutele opere brâncușiene. Urmărește filmul și află care este această operă.

² sublimare (s. f.) – acțiunea de a trece o substanță din stare solidă direct în stare gazoasă; (aici) acțiunea de a trece din starea concretă direct în idee.

Alexandra Nechita
(n. 1985),
*Natură moartă
cu vioară*

Lecția 12. Strategii de ascultare activă

Pentru început

1. Ce îți place mai mult într-o conversație: să asculți sau să vorbești? De ce?
2. În imaginile de mai jos sunt ilustrate cele patru tipuri de comunicare verbală. Care dintre situații crezi că sunt corespunzătoare celor trei texte studiate în această unitate?

Comunicare publică

Comunicare în grupuri mici

Comunicare interpersonală

Comunicare intrapersonală

3. În care dintre tipurile de comunicare verbală nu poate să apară ascultarea activă?

Explorare

1. Privește imaginile de mai jos și explică diferența dintre *a asculta* și *a auzi* când discuți cu cineva.

2. Precizează din ce rezultă că mama și prietena fetei din imaginile de mai sus nu ascultă activ.
3. Ce alte bariere în ascultare ar putea să apară, în afară de cele identificate la exercițiul anterior?
4. Care crezi că sunt barierele de ascultare activă în poezia *O, rămâi...* de Mihai Eminescu și în *Lecția de citire* de Nichita Stănescu? Au vreun element comun?
5. Care sunt semnele nonverbale ale unei ascultări active din partea receptorului?
6. Când este recomandabil să-ți exprimi opinia față de ceea ce spune interlocutorul? Alege dintre variantele următoare, justificându-ți opțiunea:

- în timpul intervenției vorbitorului;
- imediat după ce acesta termină;
- după ce ai pus întrebări, ai rezumat sau ai reformulat ce a spus emițătorul, pentru a te convinge că ai înțeles;
- la câteva ore sau zile după discuție.

7. Lucrați în perechi. Precizați care dintre strategiile de mai jos sunt eficiente pentru ascultarea activă. Exemplificați fiecare situație.
  - Să fii concentrat în timpul discuției.
  - Să întrerupi cuvântul vorbitorului.
  - Să reacționezi nonverbal la discurs.
  - Să întrebi vorbitorul pentru a-l înțelege.
  - Să rezumi discursul, pentru clarificare.
  - Să schimbi tema, să vorbești despre tine.
  - Să arăți empatie față de vorbitor.
  - Să privești pe fereastră sau la un ecran.
8. Tu cum dovedești că ai înțeles ceea ce ți s-a spus?
9. Menționează situații din viață în care ascultarea activă te poate ajuta să te dezvolți.

Repere

Ascultarea activă implică acordarea de atenție deplină spuselor vorbitorului, încurajarea lui prin întrebări sau prin semnale nonverbale și paraverbale, oferirea unui feedback ce probează că intervenția sa a fost înțeleasă.

Într-o ascultare activă, este necesar ca ascultătorul să parcurgă câteva etape.

1. Concentrarea atenției

Pentru că nu este suficient ca ascultătorul să audă pentru a înțelege ceva, el trebuie să înlăture din jur orice l-ar putea distra: telefon, televizor, calculator, ceas, căști etc. Este necesar să elimine orice zgomot deranjant, închizând ușa sau fereastra, schimbând locul scaunului pentru a fi mai aproape de vorbitor. Este bine să renunțe să se gândească la probleme personale, la amintiri produse de spusele vorbitorului, concentrându-se asupra discursului.

2. Încurajarea vorbitorului

Ascultătorul arată că este atent la vorbitor prin reacțiile nonverbale pe care le are. Astfel, trebuie să păstreze permanent contactul vizual cu vorbitorul, să se aplece ușor spre el și să nu stea cu brațele încrucișate și răsturnat în scaun, să nu întrerupă intervenția, amânându-și reacția, să confirme prin gesturi și mimică receptarea (zâmbetul, datul din cap, mișcarea mâinii pentru încurajare etc.), să dea semnale scurte că a înțeles prin interjecții (*aha!*, *hmm!*, *aaa!* etc.) care rămân în fundal, vorbitorul păstrând locul central.

3. Reflecția asupra spuselor vorbitorului

Ascultătorul trebuie să se asigure că a înțeles corect spusese vorbitorului. Pentru aceasta, este nevoie să pună întrebări de clarificare, să reformuleze cu propriile cuvinte ideile vorbitorului, să rezume discursul pentru a se încredința că nu a uitat ceva. Această amânare a răspunsului îi poate da încredere partenerului de discuție că a comunicat eficient, că a empatizat cu el.

4. Oferirea de feedback

Răspunsul ascultătorului trebuie să se refere la tema abordată de vorbitor, respectând opiniile acestuia, chiar dacă nu este de acord cu unele.

Ascultarea activă ajută la dezvoltarea personală, întrucât:

- construiește relații mai bune cu cei din jur;
- facilitează învățarea de noi cunoștințe în orice situație;
- eficientizează rezolvarea problemelor de zi cu zi.

Dacă tema discuției este dintr-un domeniu specializat (literatură, științe etc.), pentru a aplica eficient ascultarea activă este necesară documentare anterioară, în feedbackul oferit vorbitorului putându-se face referiri la păreri ale unor autorități din domeniu, la teorii despre problemele abordate etc.

Aplicații

Lucrați în grupe de câte 4-5 elevi. Repartizați-vă pe grupe temele din chenar și discutați pe marginea acestora.

- Cum procedezi pentru a înțelege un text liric?
- În ce fel te pregătești pentru o oră de curs care ți se pare dificilă?
- Care sunt procedeele pe care le aplici, în calitate de vorbitor, pentru a stimula ascultarea activă a interlocutorilor?
- Cum poți să arăți că asculți activ într-o conversație telefonică sau online?

În fiecare grupă va exista un moderator și un observator. Fiecare membru al grupei – mai puțin observatorul – își va exprima opinia cu privire la tema primită, referindu-se la experiența personală sau la cunoștințele dobândite în urma unor lecturi.

Moderatorul va nota ideile importante în legătură cu tema și va prezenta concluziile în fața clasei.

Observatorul va evalua comportamentul de ascultător activ al celor din grupă în conformitate cu grila alăturată.

Provocări

- Identifică, în imaginea alăturată, elevii care nu au o ascultare activă în timpul orei.
- Alcătuiește o listă cu pașii pe care este bine să-i faci înainte, în timpul și după ora de curs, pentru ca, ascultând activ, să ai rezultate mai bune la învățătură.

CRITERII	😊	😐	😞
Concentrarea atenției <ul style="list-style-type: none"> Elevul a manifestat concentrare asupra spuselor vorbitorului pe parcursul fiecărei intervenții. A renunțat la orice obiect care i-ar fi putut distra atenția. Și-a notat ideile pe care le-a reținut. 			
Încurajarea vorbitorului <ul style="list-style-type: none"> Elevul a confirmat nonverbal că ascultă vorbitorul, reacționând prin gestică și mimică, scurte reacții verbale (interjecții, exclamații). A păstrat permanent contactul vizual cu vorbitorul. Nu a întrerupt vorbitorul. 			
Reflecția asupra spuselor vorbitorului <ul style="list-style-type: none"> Elevul a pus întrebări de clarificare. A reformulat cu propriile cuvinte ideile vorbitorilor. A rezumat intervențiile pentru a se asigura că nu a uitat ceva. 			
Oferirea de feedback <ul style="list-style-type: none"> Elevul și-a exprimat punctul de vedere față de ideile vorbitorilor. A manifestat respect față de orice opinie, chiar când nu a fost de acord cu aceasta. 			

Lecția 13. Categoriile semantice (actualizare)

Pentru început

1. Citește dialogul dintre cei doi prieteni care discută despre teme. Rezolvă, apoi, cerințele de mai jos pentru a-ți aminti categoriile semantice învățate.

Am de comentat o poezie despre frumusețe. Am crezut că e mai ușor. Ori, e foarte greu! Uf, și am termen până mâine! În plus, mai am de învățat și la chimie despre sodiu!

Fericitul!

2. Găsește câte un sinonim pentru cuvintele *foarte greu*, *uf* și *fericitul*. Ce te-a ajutat să stabilești sinonimul?

3. Citește poezia pe care băiatul o are de comentat. Menționează antonimele cuvintelor *neștiute*, *departe*, *frumusețe*.

„Și ce carte ciudată citeam eu la 7 ani
era o carte despre plante și animale
neștiute
unele chiar din adâncuri
era o carte despre departe
era despre cuvinte și nume
era despre luptă și supraviețuire
despre frumusețea ascunsă
despre lumea cea nepătrunsă.”

Simona Popescu, *Carte*

4. Ce sens are omonimul cuvântului *termen*? Dar cel al cuvântului *carte*?

5. Menționează trei sensuri ale cuvântului polisemantic *a comenta*.

6. Precizează confuzia paronimică din enunțul „Ori, e foarte greu!”.

Sinonimele și antonimele

Explorare

1. Identifică sinonimele din versurile de mai jos.

a. „Astfel zise lin pădurea...”

Mihai Eminescu, *O, râmâi...*

b. „... norii ne spun o poveste...”

Nichita Stănescu, *Lecția de citire*

2. Crezi că verbul *a îngâna* din versurile „Eu te văd răpit de farmec / Cum *îngâni* cu glas domol...” din poezia *O, râmâi...* poate intra în seria sinonimică a cuvintelor de la exercițiul precedent? Verbul are și un alt sens?

3. Indică un sinonim pentru substantivul *sodiu* din dialogul de mai sus. Prin ce se deosebește acest sinonim față de cel al verbului *a îngâna*, având în vedere posibilitatea de înlocuire în context?

4. Menționează un cuvânt și o expresie sinonime cu locuțiunea verbală scrisă colorat în enunțul de mai jos. Copilul i-a **râs în nas** unui coleg de clasă.

5. Găsește câte un antonim pentru cuvintele scrise colorat în versurile date.

a. „Ș-am ieșit în câmp **râzând**”;

b. „... ochii tăi, adâncii, sunt izvorul / din care tainic curge **noaptea** peste văi...”.

6. Formează antonime de la cuvintele de mai jos, cu ajutorul prefixelor.

• a califica • exactitate • a lipi • a săra • știut

7. Indică un cuvânt și o expresie antonime cu locuțiunea adjectivală *cu capul în nori*.

8. Lucrați în grupe de câte 4-5 elevi. Precizați câte un sinonim pentru sensurile cuvântului polisemantic *drept* din îmbinările de mai jos. Construiți enunțuri cu antonimele acestui cuvânt pentru fiecare sens dat.

• apreciere dreaptă • câmpie dreaptă • fustă dreaptă
• împărțea dreaptă • linie dreaptă • mărturie dreaptă
• om drept • spate drept • traseu drept • zid drept

Repere

Sensul unui cuvânt se stabilește în **context**, care poate fi **verbal**, când este o îmbinare de cuvinte, o propoziție, o frază, un text, și **situational**, când este o situație de comunicare în care apare doar un cuvânt.

Sinonimele sunt cuvinte cu sens asemănător sau identic și cu formă diferită.

Acestea pot fi:

- **parțiale**, când se înlocuiesc doar în anumite contexte (*iute* – *repede*, *picant*);
- **absolute**, când se înlocuiesc în orice context (*potasiu* – *kaliu*).